

رَمَضانُ یا رَمَضانُ المُبارک نهمین ماه قمری که روزه در آن بر مسلمانان واجب است. این ماه را بهترین زمان برای نزدیک شدن انسان به خداوند دانسته‌اند. ماه رمضان، عبادت و روزه‌داری در آن را بخشی از هویت مسلمانان در جهان امروز برشمرده‌اند.

ماه رمضان، بنا به گفته پیامبر(ص) و اهل بیت(علیهم السلام)، ماه میهمانی خدا است که درهای آسمان در آن گشوده شده و نماز در آن چند برابر نماز در ماه‌های دیگر است. قرآن و برخی دیگر از کتاب‌های آسمانی، در این ماه نازل شده است.

این ماه تنها ماهی است که نام آن در قرآن آمده است. این ماه، نزد مسلمانان احترام و جایگاه ویژه‌ای دارد. از مهم‌ترین عبادت‌های این ماه، تلاوت قرآن، احیای شبهای قدر (شب زنده‌داری)، دعا و استغفار، افطاری‌دادن و کمک به نیازمندان است.

حضرت علی(ع)، نخستین امام شیعیان در بیست و یکم ماه رمضان به شهادت رسیده است.

محتویات:

۱. کلیات

۲. فضائل ماه رمضان

۳. تعیین آغاز و پایان ماه رمضان

۴. اعمال ماه رمضان:

- روزه

- شب قدر

۵. وقایع و مناسبت‌ها:

- روز قدس

۶. آداب و رسوم مردم:

- مساجد و تبلیغ دین

- خوراکی‌ها

۷. پانویس

۸. منابع

کلیات

"رَمَضان" به معنای شدت گرمای خورشید [۱] نهمین ماه قمری است [۲] که گرفتن روزه در آن بر عموم مسلمانان واجب می‌باشد. [۳]

قرآن کریم [۴] و برخی دیگر از کتاب‌های آسمانی در این ماه بر پیامبران نازل شده‌اند. [۵] کلمه رمضان، یکی از اسماء الهی می‌باشد. [۶] ماه مبارک رمضان نمادی از هویت دینی جامعه اسلامی است. [۷]

واژه رمضان یک بار در قرآن ذکر شده [۸] و تنها ماهی است که نامش در قرآن آمده است: [۹]

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ ۖ وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۗ

ماه رمضان [همان ماه] است که در آن، قرآن فرو فرستاده شده است، [کتابی] که مردم را راهبر، و [متضمن] دلایل آشکار هدایت، و [میزان] تشخیص حق از باطل است. پس هر کس از شما این ماه را درک کند باید آن را روزه بدارد، و کسی که بیمار یا در سفر است [باید به شماره آن،] تعدادی از روزهای دیگر [را روزه بدارد]. [۱۰...]

فضائل ماه رمضان

پیامبر اکرم (ص) در خطبه شعبانیه فضیله را برای این ماه بر شمردند از جمله این که مردم در آن ماه به مهمانی خدا دعوت شده‌اند. شب قدر در این ماه و بهتر از هزار ماه است. احیا و نمازگزاردن در یک شب از شب‌های آن برابر با نماز هفتاد شب در ماه‌های دیگر است. ماه صبر است و پاداش صبر بهشت خداست. ماه همدردی است. ماهی است که روزی بندگان مؤمن افزون می‌شود. پاداش آنکه در این ماه مؤمنی را افطار دهد، برابر با آزاد کردن بنده است. [۱۱] هم چنین ایشان، این ماه را ماهی می‌دانند که اگر ارزش آن شناخته شود انسان آرزو می‌کند تمام سال رمضان باشد؛ [یادداشت ۱] طبق سخن پیامبر (ص)، ماه رمضان، ماه بسته‌شدن درهای جهنم، ماه گشوده‌شدن درهای بهشت و ماه به زنجیر کشیده شدن شیاطین است. [یادداشت ۲]

علاوه بر سخنان پیامبر (ص)، در روایات متعددی از معصومین (ع)، فضایل بسیاری برای این ماه نقل شده است. برخی از این اوصاف عبارت‌اند از:

ماه مغفرتی که اگر بنده‌ای در آن بخشیده نشود امیدی به آمرزش او در سایر ماه‌ها نیست؛ [یادداشت ۳]

ماه نزول کتاب‌های آسمانی [یادداشت ۴]

ماه خدا [یادداشت ۵]

ماه رحمت و بخشایش الهی [یادداشت ۶]

ماه سوختن گناهان [یادداشت ۷]

ماه گشوده شدن درهای آسمان [یادداشت ۸]

ماه مضاعف شدن پاداش‌ها [یادداشت ۹]

بهار قرآن [یادداشت ۱۰]

بر اساس حدیثی از امام صادق(ع)، خوش اخلاقی در این ماه باعث ثبات قدم شخص بر روی پل صراط خواهد شد. [یادداشت ۱۱]

تعیین آغاز و پایان ماه رمضان

تلاش برای دیدن هلال ماه رمضان

اول ماه رمضان و اول ماه شوال با یکی از راه‌های زیر ثابت می‌شود:

خود شخص هلال اول ماه را ببیند.

یقین پیدا کردن از گفته عده‌ای.

شهادت دو مرد عادل که گفته آنها با یکدیگر در تعارض نباشد.

سی روز از اول ماه قبل گذشته باشد.

حکم حاکم شرع (نظر برخی مراجع تقلید) [۱۲]

برخی احادیث، ماه رمضان را همیشه سی روزه دانسته [۱۳] و گروهی از فقهای قدیم بدان قائل بودند [۱۴] اما در مقابل، بعضی روایات بیان می‌کند که ماه رمضان همچون دیگر ماه‌ها در نوسان است؛ می‌تواند ۲۹ یا ۳۰ روزه باشد. [۱۵] بیشتر فقها قائل به این دیدگاهند. [۱۶]

اعمال ماه رمضان

اعمال ماه رمضان، نمازهای ماه رمضان و دعا‌های روزانه ماه رمضان

ماه رمضان مهمترین ماه عبادت مسلمانان است و در روایات، اعمال و عبادت‌های مختلفی برای این ماه نقل شده است. برخی از این اعمال مشترک‌اند و برای تمام روزهای ماه رمضان توصیه شده‌اند و برخی نیز اختصاص به روزهایی خاص دارند. تلاوت قرآن، شب‌زنده‌داری، نمازخواندن در شب‌های این ماه، صدقه‌دادن، اعتکاف در ده روز آخر و ... از اعمال این ماه شمرده شده است.

روزه

خودداری از انجام برخی کارها از جمله خوردن و آشامیدن از اذان صبح تا اذان مغرب است. [۱۷]

دستور روزه گرفتن در ماه رمضان و بسیاری از احکام مربوط به آن در سوره بقره آمده است. [۱۸]

قرآن و اهل بیت برای روزه آثار بسیاری از جمله کسب تقوا، [۱۹] وسیله امتحان و تثبیت اخلاص، [۲۰] یادآوری گرسنگی و تشنگی قیامت، [۲۱] و استجاب دعا هنگام افطار [۲۲] ذکر کرده‌اند.

شب قدر

شیعیان شب قدر را یکی از شب‌های ۱۹، ۲۱ و یا ۲۳ این ماه است و احتمال شب قدر بودن شب ۲۳ رمضان را بیشتر

دانسته‌اند. [۲۳] اهل سنت بر شب ۲۷ رمضان برای شب قدر بودن تاکید بیشتری دارند. [۲۴]

شیعیان هر ساله در مساجد، تکیه‌ها، حرم امامان یا امامزادگان، حسینیه‌ها یا خانه‌های خود مراسم و اعمال شب قدر را به جا می‌آورند و از شب تا سحرگاه به احیا (شب‌زنده‌داری) و عبادت می‌پردازند. [۲۵] برگزاری مجالس سخنرانی علمای دینی، اقامه نماز جماعت، خواندن دعای افتتاح، ابوحمزہ ثمالی، جوشن کبیر و دعای قرآن به سر به صورت دسته‌جمعی نیز از مهم‌ترین اعمالی است که در این شب‌ها به صورت عمومی انجام می‌گردد. [۲۶]

وقایع ماه رمضان

اعلام ولایت‌عهدی امام رضا (ع) (۷ رمضان ۲۵۱ق)

درگذشت حضرت خدیجه (۱۰ رمضان ۱۰بعثت)

مراسم عقد اخوت بین اصحاب پیامبر(ص) و همچنین بین رسول خدا(ص) و امیرالمؤمنین(ع) (۱۲ رمضان ۱ق)

ولادت امام حسن مجتبی(ع) (۱۵ رمضان ۳ق)

غزوه بدر (۱۷ رمضان ۲ق)

شب قدر و نزول قرآن (شب ۱۹ رمضان یا ۲۱ رمضان یا ۲۳ رمضان ۱بعثت)

فتح مکه (۲۰ رمضان ۸ق)

شهادت امام علی(ع) (۲۱ رمضان ۴۰ق)

در روایتی نزول کتاب‌های آسمانی صحف و تورات و انجیل و نیز قرآن در ماه رمضان دانسته شده است. [۲۷]

روز قدس

امام خمینی آخرین جمعه ماه رمضان را روز قدس نام‌گذاری کرده است. هر ساله در این روز، مسلمانان کشورهای مختلف در حمایت از مردم فلسطین و آزادی مسجدالاقصی راهپیمایی می‌کنند.

آداب و رسوم مردم

در جوامع اسلامی، آداب و رسوم ماه رمضان گوناگون و گسترده است.

آداب پیش از رمضان:

خانه‌تکانی، نظافت مساجد، اماکن مذهبی، محله‌ها و بازارها در روزهای مانده به رمضان. [۲۸]

آشتی‌کنان [۲۹]

اعزام مبلغان به شهرها و آبادی‌ها برای تبلیغ دین اسلام] ۳۰]

مراسم کلوخ‌اندازان؛ در روز آخر شعبان، مردم در خانه‌های بزرگ‌ترها یا باغ‌ها و تفرج‌گاه‌های جمع می‌شدند و شادی می‌کردند.] ۳۱]

روزه پیشواز یا پیشباز؛ روزه یک تا سه روز قبل از رمضان، به عنوان پیشباز رمضان روزه می‌گیرند.] ۳۲]

آداب ماه:

چراغانی و آذین‌بندی مساجد و خیابان‌ها و ... طبل و دهل‌زنی در آغاز رمضان] ۳۳]

ارسال پیام‌های تبریک در قالب نظم و نثر از سوی مردم به‌ویژه ادبا و شعرا] ۳۴]

اعلام وقت سحر و بیدار کردن مردم به شیوه‌های گوناگون مانند دوره‌گردی مؤذنان و جارچیان در خیابان‌ها] ۳۵]، برافروختن فانوس در گلدسته‌ها] ۳۶]، طبل و شیپور نواختن] ۳۷]، کوبیدن در خانه‌ها] ۳۸]، شلیک توپ] ۳۹] و زدن بوق حمام‌ها] ۴۰].

از دیرباز، مردم از ابتدای این ماه روزانه یک جزء قرآن تلاوت کرده و تا پایان ماه یک ختم قرآن انجام می‌دادند. در گذشته این ختم‌ها بیشتر در مساجد صورت می‌گرفت و امروزه رادیو و تلویزیون بخشی از این فرهنگ را به عهده گرفته‌اند. مساجد و زیارتگاه‌ها در این ماه رونق زیادی دارند.

در بسیاری از شهرها به هنگام افطار مغازه‌ها تعطیل شده و خیابان‌ها خلوت می‌شود،] ۴۱] در برخی مساجد نماز جماعت بلافاصله پس از اذان مغرب و با سرعت خوانده می‌شود و در برخی پس از صرف افطار اقامه شده و بعد از آن برنامه‌های سخنرانی و مناجات برگزار می‌گردد. در شب‌های تابستان، مردم پس از افطار به برنامه‌های مختلفی مانند خرید و شب‌نشینی می‌پردازند و تعطیلی هنگام افطار را با فعالیت‌های تا نزدیک سحر جبران می‌کنند. برنامه‌های متعدد ورزشی مانند جام رمضان نیز پس از افطار برگزار می‌گردد. امروزه سریال‌های متعدد تلویزیونی با محتوایی که تلاش می‌شود ارتباطی به معنویت داشته باشد جایگزین بخشی از این فعالیت‌ها شده است.

شب میلاد امام حسن (ع) و ایام شهادت امام علی (ع) نیز در سراسر مناطق شیعه‌نشین با برنامه‌های خاص مولودی و عزاداری از بقیه روزها ممتاز می‌شود. افطاری دادن، کمک به نیازمندان و ایتم در این روزها پررنگ‌تر انجام می‌گیرد.

اذان مؤذن زاده اردبیلی، دعای سحر و مناجات ربنا به هنگام افطار از نواهای ماندگار این ایام‌اند.

سنت‌هایی همچون طبل زدن، کلوخ‌اندازان، مراسم دوست دوست، سحر خوانی در نواحی مختلف از دیگر برنامه‌های این ماه است.] ۴۲]

در گذشته به جهت نبود رادیو و تلویزیون، برای اعلام اوقات شرعی از صدای طبل، دُهل، نَقاره و دَف‌زنی استفاده می‌شد. در برخی شهرهای بزرگ، اعلام زمان سحر و افطار با شلیک گلوله توپ همراه بود. در تهران هر گوشه‌ای از شهر دو توپ جنگی کار گذاشته می‌شد که این توپ‌ها هنگام سحر و اذان مغرب ۳ بار شلیک می‌کردند.] ۴۳]

مساجد و تبلیغ دین

در مناطق مختلف، هر شب مراسم سخنرانی و روضه خوانی در مساجد، حسینیه‌ها و خانه‌ها برگزار می‌شود. پذیرایی در این مراسم معمولاً قهوه با آدابی خاص است.]۴۴]

در تهران نیز مردم در این ماه بیشتر در مساجد و صحن‌های امام‌زاده‌ها و زیارتگاه‌ها و این قبیل اماکن جمع می‌شدند که مسجد شاه (مسجد امام) در درجه اول آن قرار می‌گرفت، این مسجد که وسعت آن در گذشته زیادتر از وسعت فعلی آن بود، در ماه رمضان پاتوق بساطی‌ها و خرده‌فروشی‌های محل می‌شد. مسجد سپهسالار و صحن امامزادگان سید اسماعیل، سید نصرالدین، یحیی و محوطه‌ها و کوچه‌های اطراف آن‌ها هم در ماه رمضان پاتوق معاملات می‌شدند.

خوراکی‌ها

زولبیا و بامیه از شیرینی‌های مخصوص ماه رمضان در ایران

پخت شیرینی‌ها و غذاهای مختلف، مخصوص ماه رمضان در بسیاری از فرهنگ‌های متنوع مسلمان رواج دارد. استفاده از خرما، زولبیا بامیه، شیرینی‌های محلی و غذاهایی مانند انواع آش‌ها، شله‌زرد و شیربرنج در این ماه بیشتر می‌شود. در برخی مناطق، هر شب سفره‌های افطاری ساده‌ای در مساجد انداخته می‌شود.

جعفر شهری در کتاب طهران قدیم نقل می‌کند:

غوغا و هیاهو در سحرها به جایی می‌رسید که شهر یکپارچه بانگ و فریاد می‌گردید، تا آنجا که نقلی است: دیپلماتی اروپایی هنگام سحر ماه رمضان وارد شهر می‌شود، وقتی آن غوغا و ولوله می‌شنود به گمان آنکه مردم به اعتراض برخاسته یا انقلاب شده است بازگشته، فرار می‌کند.

پانویس

۱. راغب، مفردات ألفاظ القرآن، ۱۴۱۲ق، ص ۳۶۶

۲. قرشی، قاموس قرآن، ۱۴۱۲ق، ج ۳، ص ۱۲۳

۳. بستانی، فرهنگ ابجدی، ۱۳۷۵ش، ص ۴۴۳

۴. سوره بقره، آیه ۱۸۵

۵. کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۶۲۸

۶. میزان الحکمه، روایت ۷۴۴۲

۷. «ماه مبارک رمضان نمادی از هویت دینی جامعه اسلامی است»

۸. بقره، آیه ۱۸۵

۹. قرائتی، تفسیر نور، ۱۳۸۳ق، ج ۱، ص ۲۸۷

۱۰. سوره بقره، آیه ۱۸۵
۱۱. صدوق، عیون اخبار الرضا(ع)، ج ۱، حدیث ۵۳
۱۲. مقاله استهلال و نظرات فقهی پیرامون آن، مجله ره توشه، شماره ۱۰۲، شهریور ۱۳۹۰
۱۳. وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۶۸-۲۷۴
۱۴. الإقبال، ج ۱، ص ۳۳-۳۵
۱۵. وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۲۶۸-۲۶۱
۱۶. الحدائق الناضرة، ج ۱۳، ص ۲۷۱-۲۷۰؛ مصباح الهدی، ج ۸، ص ۳۸۴
۱۷. «احکام روزه»
۱۸. سوره بقره، آیات ۱۸۵-۱۸۳، و آیه ۱۸۷
۱۹. سوره بقره، آیه ۱۸۳
۲۰. نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، ص ۵۱۲، ح ۲۵۲؛
۲۱. حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ۱۴۰۹ق، ج ۱۰، ص ۹، ح ۱۲۷۰۱
۲۲. علامه مجلسی، بحار الانوار، بیروت، ج ۹۳، ص ۲۵۵، ح ۳۳
۲۳. صدوق، الخصال، ۱۳۶۲ش، ص ۵۱۹
۲۴. طباطبایی، تفسیر المیزان، ۱۳۶۳ش، ج ۲۰، ص ۵۶۶
۲۵. مجیدی خامنه، «شب‌های قدر در ایران»، ص ۲۱
۲۶. مجیدی خامنه، «شب‌های قدر در ایران»، ص ۲۲
۲۷. کلینی، کافی، ج ۲، ص ۶۲۹
۲۸. وکیلان، احمد، رمضان در فرهنگ مردم، ج ۱، ص ۱۵-۱۸
۲۹. وکیلان، احمد، رمضان در فرهنگ مردم، ج ۱، ص ۲۴
۳۰. وکیلان، احمد، رمضان در فرهنگ مردم، ج ۱، ص ۲۴-۲۶
۳۱. وکیلان، احمد، رمضان در فرهنگ مردم، ج ۱، ص ۳۳-۲۷؛ صاعدی شیرازی، حدیقه السلاطین قطبشاهی، ص ۱۰۳؛ شهری‌باف، جعفر، طهران قدیم، ج ۳، ص ۳۰۵-۳۰۷
۳۲. کندی، ص ۲۰۱؛ حسن عبدالوهاب، ص ۴۷-۴۹؛

۳۳. ابن بطوطه، ج ۱، ص ۱۷۹؛ ابن جبیر، ص ۱۷۰-۱۶۹

۳۴. حجّی، ص ۱۰۰؛ سلمان هادی طعمه، ص ۲۵۶؛ احمد امین، ذیل المسحرات؛ مؤید محسنی، ص ۲۹۴

۳۵. حسن عبدالوهاب، ص ۵۰

۳۶. ویلز، ۱۳۶۸؛ ص ۳۲۷؛ وکیلان، رمضان در فرهنگ مردم، ج ۱، ص ۵۲

۳۷. همشهری آنلاین

۳۸. وکیلان، رمضان در فرهنگ مردم، ج ۱، ص ۵۱

۳۹. «برای اطلاعات بیشتر ر.ک: «فرهنگ غذایی جهان در ماه رمضان + تصاویر

۴۰. دانا

۴۱. صداوسیما همدان

۴۲. سایت استانداری زنجان

۴۳. سایت تبیان

۴۴. کردپرس

یادداشت‌ها

۱. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: لو يعلم العبد ما فی رمضان لود ان یكون رمضان السنه؛ اگر بنده «خدا» می دانست که در ماه رمضان چیست [چه برکتی وجود دارد] دوست می داشت که تمام سال، رمضان باشد. بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۴۶

۲. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: إذا استَهَلَّ رَمَضانُ عُلِقَتْ أبوابُ النارِ، و فُتِحَتْ أبوابُ الجنانِ، و صُقِدَتِ الشَّيْطانُ -- چون هلال ماه رمضان پدید آید، درهای دوزخ بسته گردد و درهای بهشت گشوده شود و شیاطین به زنجیر کشیده شوند. میزان الحکمه، روایت ۷۴۵۳

۳. امام صادق (علیه السلام): مَنْ لَمْ يَغْفَرَ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضانَ لَمْ يَغْفَرَ لَهُ إِلَى مِثْلِهِ مِنْ قَابِلٍ إِلَّا أَنْ يَشْهَدَ عَرَفَةَ -- کسی که در ماه رمضان آمرزیده نشود، تا رمضان آینده آمرزیده نگردد، مگر آن که در عرفه حاضر شود. میزان الحکمه، روایت ۷۴۶۱

۴. حضرت امام صادق (ع) می فرماید: «کل قرآن کریم در ماه رمضان به بیت المعمور نازل شد، سپس در مدت بیست سال به تدریج بر پیامبر اکرم (ص) نازل شد و صحف ابراهیم در شب اول ماه رمضان و تورات در روز ششم، انجیل در روز سیزدهم و زبور در روز هیجدهم و قرآن در روز بیست و سوم ماه رمضان نازل شد.» الکافی، ج ۲، ص ۶۲۸

۵. امام علی علیه السلام: شهر رمضان شهر الله و شعبان شهر رسول الله و رجب شهری -- رمضان ماه خدا و شعبان ماه رسول خدا و رجب ماه من است. وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۲۶۶، ح ۲۳

۶. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: هو شهر اوله رحمه و اوسطه مغفرة و اخره عتق من النار -- رمضان ماهی است که ابتدایش رحمت است و میانه‌اش مغفرت و پایانش آزادی از آتش جهنم. بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۳۴۲
۷. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: إِنَّمَا سُمِّيَ الرَّمْضَانُ لِأَنَّهُ يَرْمَضُ الذُّنُوبَ. رمضان، بدین سبب رمضان نامیده شده است که گناهان را می‌سوزاند. میزان الحکمه، روایت ۷۴۴۱
۸. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: إِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ تَفْتَحُ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ لَا تُغْلَقُ إِلَّا آخِرَ لَيْلَةٍ مِنْهُ -- درهای آسمان در شب اول ماه رمضان گشوده می‌شود و تا آخرین شب این ماه بسته نمی‌شود. بحار الانوار - ج ۹۶ - ص ۳۴۴
۹. حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم: شَهْرُ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَ هُوَ شَهْرٌ يَضَاعِفُ اللَّهُ فِيهِ الْحَسَنَاتِ وَ يَمْحُو فِيهِ السَّيِّئَاتِ وَ هُوَ شَهْرُ الْبَرَكَةِ -- ماه رمضان، ماه خداست و آن ماهی است که خداوند در آن حسنات را می‌افزاید و گناهان را پاک می‌کند و آن ماه برکت است. بحار الانوار (ط-بیروت) ج ۹۳، ص ۳۴۰
۱۰. امام محمد باقر علیه‌السلام: لكل شيء ربيع و ربيع القرآن شهر رمضان -- هر چیز بهاری دارد و بهار قرآن ماه رمضان است. کافی (ط-الاسلامیه) ج ۲، ص ۶۳۰
۱۱. شیخ صدوق (رَحْمَةُ اللَّهِ) به سند معتبر از پیامبر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) روایت می‌کند که فرمود: أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهِرِ خُلِقَهُ كَانَ لَهُ جَوَازٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزَلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَ مَنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهِرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ حِسَابَهُ وَ مَنْ كَفَّ فِيهِ شَرَّهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ. «مردم هر کدام از شما که اخلاق خود را در این ماه اصلاح کند، روزی که در صراط پاهای لغزد، جوازی بر صراط خواهد داشت. و هر کدام از شما که بر بنده و کنیز خود آسان بگیرد، خداوند در حساب بر او آسان خواهد گرفت.» امالی شیخ صدوق، ص ۱۵۴؛ روضه الواعظین، ج ۲، ص ۳۴۶

منابع

۱. علامه مجلسی محمد باقر، بحار الانوار، دارالکتب اسلامیة، تهران، ۱۳۶۲ ش
۲. نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام، انتشارات دایرة المعارف فقه اسلامی
۳. محمدی ری شهری، میزان الحکمه، انتشارات دارالحدیث
۴. سید بن طاووس، الاقبال باعمال الحسنه، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۵. بحرانی، شیخ یوسف، الحدائق الناصره، دارالکتب الاسلامیه
۶. آملی، میرزا محمد تقی، مصباح الهدی فی شرح عروه الوثقی
۷. محمدی ری شهری، شهرالله فی الکتاب و السنه (و ترجمه فارسی: شهر خدا)، انتشارات دارالحدیث
۸. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، دارالکتب الإسلامیه، ۱۴۰۷ ق
۹. شیخ صدوق، محمد بن علی، امالی، نشر صدوق، ۱۳۶۷ ش

۱۰. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم، ۱۴۰۹ق

۱۱. مسعودی، علی بن الحسین، مروج الذهب و معادن الجواهر، تحقیق، داغر، اسعد، قم، دار الهجرة، چاپ دوم، ۱۴۰۹ق

منبع : <http://fa.wikishia.net/view/%D8%B1%D9%85%D8%B6%D8%A7%D9%86>